



## Miljöhandlingsplan år 2013 för Skärholmens stadsdelsnämnd

### Bakgrund

I Stockholms miljöprogram 2012–2015, som fastställdes av kommunfullmäktige den 30 januari 2012, får samtliga nämnder och styrelser i uppdrag att klarlägga sin egen miljöpåverkan och formulera åtgärder i en miljöhandlingsplan för hur påverkan ska minska. Miljöprogrammet är ett stadsövergripande styrdokument som bryter ner kommunfullmäktiges verksamhetsområdesmål i uppföljningsbara delmål. Kommunstyrelsen har det övergripande uppföljningsansvaret för miljöprogrammet.

Miljöprogrammet omfattar sex övergripande inriktningsmål som konkretiseras genom delmål som beskriver hur nämnder och styrelser förväntas bidra till mål för olika verksamhetsområden.

1. Miljöeffektiva transporter
2. Giftfria varor och byggnader
3. Hållbar energianvändning
4. Hållbar användning av mark och vatten
5. Miljöeffektiv avfallshantering
6. Sund inomhusmiljö

Miljöprogrammet föreskriver sällan vilka konkreta åtgärder som ska genomföras och gör inte heller några kostnadsberäkningar. Nämnder och styrelser bedömer och beslutar själva om de mest effektiva åtgärderna.

### Inledning

Miljöhandlingsplanen för Skärholmens stadsdelsnämnd som nämnden nu föreslås fastställa ska vara förvaltningsövergripande dokument, där mål som formulerats inom Stockholms stads miljöprogram implementeras i förvaltningens verksamheter. Verksamheternas miljöpåverkan ska klarläggas i planen, som också ska vara grunden för nämndens arbete med att främja och utveckla en hållbar livsmiljö. Den lokala miljöhandlingsplanen omfattar endast de delmål i miljöprogrammet som berör nämndens ansvarsområden.

Miljöhandlingsplanen avser verksamhetsåret 2013.

## Miljöpåverkan och rådighet

Inom flera av förvaltningens enheter sker aktiviteter varje dag som har konsekvenser för miljön; transporter, energiförbrukning, upphandling av varor och tjänster, inköp, resursförbrukning och avfallshantering. Inom enheterna finns möjligheter att konkret minska förvaltningens totala miljöpåverkan. Dessutom finns miljöpåverkan som är knutna till mer strategiskt och långsiktigt arbete som rör ställningstaganden och beslut i olika ärenden som förvaltningen handlägger och genomför. Detta kan exempelvis vara aktuellt i remissvar, i dialog och samverkan med andra förvaltningar vid utbyggnads- och exploateringsprojekt i stadsdelsområdet samt i arbetet med investeringar och drift och underhåll av parker och naturområden.

Centralt för miljöplanen är att miljötänkandet ska integreras i alla verksamheter. Rådigheten ser emellertid olika ut för förvaltningens skilda verksamheter.

## Genomförande och uppföljning

Planen ska fungera som ett dokument som förvaltningen ska arbeta efter och som enheterna kan utgå ifrån när de formulerar åtaganden och arbetssätt. Alla som arbetar inom förvaltningen ska känna till miljöplanens innehåll och tillämpa den i det dagliga arbetet. Förvaltningen följer upp planen i stadens integrerade system för ledning och styrning (ILS). Två gånger per år rapporteras statistik över andelen miljöfordon och andelen förnyelsebart bränsle till miljöförvaltningen. Miljöhandlingsplanen revideras varje år i samband med framtagande av ny verksamhetsplan.

## Ansvar

Nämnden och stadsdelsdirektören är ansvariga för att se till att en revidering av Miljöhandlingsplanen görs årligen. Avdelningscheferna är ansvariga för att skapa goda förutsättningar för miljöarbetet på enheterna, ta vara på och utveckla personalens kompetens och engagemang i miljöfrågor samt driva arbetet framåt. Det är samtliga medarbetares ansvar att följa Miljöhandlingsplanen. Enhetscheferna ska rapportera in pågående arbete, hinder och resultat till respektive avdelningschef, som har det övergripande ansvaret.

Ansvarsområde	Ansvar
Övergripande miljöansvar inom verksamhetsområdet	Avdelningschefer
Miljöansvar inom enheten, rapporteringsansvar och verkställande av aktiviteter i miljöhandlingsplanen	Enhetschefer

## Övergripande mål I. Miljöeffektiva transporter

Stadens mål är ett långsiktigt hållbart transportssystem, baserat på ny teknik, alternativa bränslen, bättre logistik och mer information. En övergång till mer kapacitetsstarka och mindre miljöbelastande transportmedel är nödvändig samtidigt som arbetet med att söka smarta trafiklösningar och kommunikationsätt som är resurssnåla och utnyttjar energin effektivare än idag måste fortsätta. En satsning på de oskyddade trafikkanterna leder till en mindre bullrig stadsmiljö, en mer trafiksäker miljö och en stadsmiljö som är mer trivsamt att vistas i. Det ska vara lätt att välja kollektiva, trygga och miljövänliga transportlösningar.

Som stor arbetsgivare kan staden också påverka resandet hos de anställda och som verksamhetsutövare kan staden vid upphandling välja miljöanpassade fordon och arbetsmaskiner.

### DELMÅL I.1 MILJÖBELASTNINGEN FRÅN STADENS TRANSPORTER OCH RESOR SKA MINSKA

Delmålet innebär att nämndens verksamheter ska arbeta systematiskt för att minska miljöbelastningen från sina transporter och resor. Nämndens resepolicy för miljövänliga resor i tjänsten ska följas (se nedan). Delmålet syftar även till att minska resebehovet genom att möjliggöra användning av digitala mötesformer för nämndens verksamheter.

Aktivitet	Ansvar
Alla medarbetare ska tillämpa <i>Förvaltningens resepolicy för miljövänliga resor i tjänsten</i> .	Alla medarbetare
Miljöförvaltningens och trafikkontorets skrift <i>Upphandlingsguide för miljöanpassade och trafiksäkra transporter</i> ska användas när avrop på upphandlade transporter och fordon görs.	Enhetschefer
Demonstration av hur onlinemöten går till ska genomföras för avdelningarnas och enheternas ledningsgrupper av respektive IT-inspiratör.	Enhetschefer/IT-samordnare
Lånecyklar ska finnas tillgängliga för de medarbetare som reser i tjänsten.	Avdelningschefer/Enhetschefer

## **Förvaltningens resepolicy för miljövänliga resor i tjänsten**

Policyn gäller för resor inom tjänsten och bygger på de reseråd som presenteras i miljöförvaltningens skrift *Råd för miljö- och trafiksäkra resor*. Skärholmens stadsdelsförvaltning ska skapa förutsättningar för att fler resor i tjänsten görs på ett effektivt sätt och att resor i första hand sker med kollektiva färdmedel. Resor som sker med bil har koppling även till delmålet om andel miljöbilar och förnyelsebart bränsle.

Policyn utgår från ett rangordnat valsystem:

### **1. Överväg om alla resor måste genomföras**

Om digitala möten kan genomföras ska dessa föredras. Resor till möten eller andra ärenden som måste genomföras bör förläggas så att resorna kan ske säkert och miljöanpassat. Möten bör förläggas i närområdet, med möjligheter att ta sig dit med kollektiva färdmedel eller genom att gå eller cykla. Resor i andra tjänsteärenden bör ske med det bästa färd sättet.

### **2. Välj det bästa färd sättet**

Res med kollektivtrafiken: Tunnelbana, pendeltåg eller buss vid lokala resor inom Stockholms län och tåg för nationella resor under 50 mil.

Gå vid korta tjänsteärenden.

Cykla vid korta tjänsteärenden och använd alltid hjälm och riktig cykelutrustning. Använd gärna förvaltningens cyklar.

### **3. Om bilresor är nödvändiga**

Res/kör i första hand med förvaltningens miljöbilar, i andra hand med en externt hyrd miljöbil och i sista hand med privat bil. De miljöbilar som är avsedda att tankas med förnyelsebart bränsle ska tankas med sådant. Resor med bil ska samordnas för samåkning i den mån det är möjligt. Föraren ska tillämpa sparsam och säker körning.

**DELMÅL 1.2 STADENS EGNA FORDON SKA VARA MILJÖBILSKLASSADE OCH KÖRAS PÅ MILJÖBRÄNSLE, OCH AV STADENS UPPHANDLADE TRANSPORTER SKA MILJÖFORDONSANDELEN ÖKA**

Delmålet innebär att de motorfordon som nämnden äger eller leasar ska vara miljöbilar enligt den definition som antagits av kommunfullmäktige. Nämndens mål är att 15 procent av bilarna ska vara elbilar. Tankningsgraden av miljöbränsle ska vara minst 77 procent för de miljöbilar som kan gå på miljöbränsle (E85-bilar, fordonsgasbilar och laddhybridbilar).

<b>KF Indikator i Miljöprogrammet</b>	<b>Nämndmål</b>
Andel miljöbilar i stadens bilflotta	100 %
Andel miljöbränsle i stadens miljöbilar	77 %
Andel av stadens inköp som är miljöbilar	100 %
Andel elbilar	15 %
<b>Nämndindikator</b>	<b>Nämndmål</b>
Andel etanol i stadsdelens etanolbilar.	98 %
Andel gas i stadsdelens gasbilar.	65 %

<b>Aktivitet</b>	<b>Ansvar</b>
Undersöka möjligheten att ersätta befintliga tjänstebilar med elbilar då avtalen går ut.	Enhetschefer

**DELMÅL 1.3 MILJÖKVALITETSNORMEN FÖR LUFT SKA UPPNÅS**

Målet är att inga bilar ska ha dubbade vinterdäck.

<b>KF Indikator i Miljöprogrammet</b>	<b>Nämndmål</b>
Andel dubbdäck i stadens fordonsflotta	0 %

<b>Aktivitet</b>	<b>Ansvar</b>
De som kör bilar erbjuds att gå kurs i eco-driving	Enhetschefer tillsammans med bilsamordnaren

#### DELMÅL 1.4 GÅNG- OCH CYKELRESANDET SKA ÖKA

Delmålet syftar till att skapa förutsättningar för att cykel- och gångtrafiken ska öka. För nämnden innebär detta att stå för en god vinterväghållning av cykelvägar på parkmark.

Aktivitet	Ansvar
På prioriterade cykelstråk på parkmark ska kontroll ske av vinterväghållningen.	Chefen för samhällsservice

#### Övergripande mål 2. Giftfria varor och byggnader

##### DELMÅL 2.1 INNEHÅLLET AV MILJÖ- OCH HÄLSOFARLIGA ÄMNEN I UPPHANDLADEVAROR SKA MINSKA

Spridningen av miljögifter måste minska och staden kan påverka detta genom att välja miljöanpassade varor och tjänster i sin upphandling. Delmålet avser för nämndens del varor som har en kort omloppstid och livslängd som exempelvis städtjänster. Det gäller även entreprenadupphandlingar för investering, drift och underhåll av parkmark inom stadsdelsområdet.

De fem högst prioriterade miljö- och hälsofarliga ämnena ska undvikas. (Se beskrivning faktaruta bilaga 3 i Stockholms miljöprogram för 2012–2015). Ämnen uppförda på SIN-list och Kemikalieinspektionens PRIO-databas ska undvikas. Miljöstyrelsens upphandlingskriterier ska vara vägledande när sådana finns. I annat fall gäller att kriterier för Svanen, Bra Miljöval eller EU Ecolabel.

KF Indikator i Miljöprogrammet	Nämndmål
Andel relevanta upphandlingar av varor och tjänster (exkl. byggvaror) där krav ställts på att miljö- och hälsofarliga ämnen inte igår	100 %

Aktivitet	Ansvar
När tjänster och entreprenader upphandlas ställs krav på att miljöanpassade produkter ska användas (att produkterna inte innehåller ämnen upptagna i ovannämnda listor).	Upphandlare
Uppföljning av ställda miljökrav i upphandlingar ska göras med stickprovskontroller.	Enhetschefer

### DELMÅL 2.3 ANDELEN EKOLOGISKA LIVSMEDEL SOM STADEN KÖPER IN SKA UPPGÅ TILL MINST 25 PROCENT

En ökad andel ekologisk konsumtion av livsmedel bidrar till en hållbar utveckling. Med ekologiska livsmedel menas exempelvis KRAV, Demeter, MSC som uppfyller kriterierna enligt EU-förordningen 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter. Målet för nämnden är att upphandlade livsmedel ska uppgå till minst 25 procent år 2015. Det gäller även upphandling av måltider samt måltidsverksamhet till förskola, äldreomsorg med flera verksamheter. Frukt, kaffe, te, fikabröd som köps in till fikarum och i samband med möten och konferenser ska i största möjligaste mån vara miljömärkta.

KF Indikator i Miljöprogrammet	Nämndmål
Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totala värdet av inköpta måltider och livsmedel.	21 %
KF Indikator i ILS-webb	Nämndmål
Andel ekologiska livsmedel i stadens egna verksamheter	20 %

Aktivitet	Ansvar
Andelen upphandlade ekologiska livsmedel, måltider och måltidsverksamhet ska kontinuerligt öka	Enhetschefer
Ekologisk frukt inhandlas till fruktorgarna för personalen	Avdelningschefer
Ekologiskt kaffe inhandlas till kaffeautomaterna för personalen	Avdelningschefer

### Övergripande mål 3. Hållbar energianvändning

Tillgång till energi har en central betydelse för vårt välbefinnande. Samtidigt är utvinning av energi och användning av densamma en av orsakerna till flera stora miljöproblem. Effektivare energianvändning och förnybara energikällor krävs för att minska växthuseffekten. Med energieffektiv teknik kan staden vara en aktör för miljödriven tillväxt och utveckling samt minska sina driftskostnader.

#### DELMÅL 3.1 STADEN SKA GENOM ENERGIEFFEKTIVISERINGAR MINSKA ENERGIANVÄNDNINGEN I DEN EGNA VERKSAMHETEN MED MINST 10 %

Energianvändning i stadens byggnader och anläggningar ska minska. Målet innebär att förbrukningen ska minska i de lokaler där förvaltningen har verksamheter jämfört med föregående år. Målet för stadsdelsförvaltningen är en elförbrukning om 57 kWh/kvm.

KF Indikator i Miljöprogrammet	Nämndmål
Elanvändning per kvm	57 kWh/kvm

Aktivitet	Ansvar
Energikrävande vitvaror ska bytas till energieffektiva.	Enhetschefer och chefen för samhällsservice
Vidta energisparande åtgärder, t ex genom byte till lågenergilampor, ledbelysning samt installera närvarostyrning.	Enhetschefer och chefen för samhällsservice

### Övergripande mål 4. Hållbar användning av mark och vatten

Stockholm upplevs som en attraktiv plats att bo och verka i och en av anledningarna är närheten till parker och naturen och att Stockholm är en stad på vattnet. Stockholms- gröna och vattenområden innehåller många viktiga ekologiska funktioner liksom stora kvaliteter för rekreation. Parker, vatten och natur ger tillgång till gröna oaser, rofylldhet, lek och promenader. Parker och grönområden bidrar även till att dämpa buller och växligheten fungerar som filer för luftföroreningar.



#### DELMÅL 4.1 MARK- OCH VATTENOMRÅDEN SOM HAR SÄRSKILD BETYDELSE FÖR DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDEN SKA STÄRKAS OCH UTVECKLAS

Delmålet handlar om att bibehålla och utveckla funktionen hos den grön- och blåstruktur som är en förutsättning för bevarande av ett rikt växt- och djurliv. I samband med att nya detaljplaner tas fram kan svaga funktioner stärkas. Intrång i särskilt betydelsefulla grönområden ersätts och kompenseras med en lokalt likvärdig funktion. Åtgärder kan vara att återskapa naturtypen eller restaurera en miljö där naturvärdena har försämrats. Särskilt värdefulla mark- och vattenområden ska om möjligt bevaras i samband med investeringar på parkmark. Delmålet handlar också om att ta fram naturvårds- och trädvårdsplaner.

Aktivitet	Ansvar
I samband med förslag till nya detaljplaner, där intrång på värdefulla grönytor planeras, ska grönkompensation i närområdet begäras.	Chefen för samhällsservice och samhällsplanerare

#### DELMÅL 4.2 GRÖN- OCH VATTENOMRÅDEN SOM ÄR SÄRSKILT ATTRAKTIVA FÖR REKREATION SKA STÄRKAS OCH UTVECKLAS

Närheten till naturen är viktig för stadsdelsområdets attraktionskraft och befolkningens rekreation. Målet är en långsiktigt hållbar markanvändning som bidrar till ekonomisk utveckling utan att viktiga miljövärden går förlorade.

Stadsdelsområdet ska ha god tillgång till lek och rekreativsmöjligheter. Parker och gröna offentliga rum binds samman med gröna länkar genom och mellan stadsdelarna.

Vid ny exploatering där park- och naturmark tas i anspråk är det viktigt att bevara och utveckla gröna samband och strukturer. I samband med nya planer och projekt sätts åtgärder in för att stärka svaga kopplingar. Det kan vara upprustning eller nyanläggning av parker, lekplatser eller gång- och cykelvägar. Som underlag finns exempelvis nämndens parkplan, Stockholms vattenprogram och stadsbyggnadskontorets kartläggning Stockholms ekologiska känslighet.

Aktivitet	Ansvar
Öka antalet brukaravtal.	Chefen för samhällsservice
Verka för att grönområden som är särskilt attraktiva för rekreation ska bibehållas och utvecklas i samband med att park- och naturmark tas i anspråk för annan användning	Chefen för samhällsservice och samhällsplanerare

#### DELMÅL 4.5 SKÖTSELN AV GRÖN- OCH VATTENOMRÅDEN SKA STÄRKA BIOLOGISK MÅNGFALD, EKOSYSTEMTJÄNSTER OCH REKREATIVA KVALITETER

En väl fungerande skötsel av park- och naturområden är en förutsättning för att bevara och utveckla både ekologiska och rekreativa värden. Nämndens arbete ska vara ekologiskt inriktat och gynna naturligt förekommande arter i naturområden. Parker och naturområden ska skötas enligt beslutad parkplan för Skärholmens stadsdelsområde.

Delmålet verkar som ett förhållningssätt i nämndens arbete med att främja den biologiska mångfalden i naturområden.

Aktivitet	Ansvar
Bevara stadsdelsområdets slåtterängar/ängsytor i syfte att öka den biologiska mångfalden.	Chefen för samhällsservice
Friställa värdefulla ekar.	Chefen för samhällsservice

#### DEL 4.6 VATTENKVALITETEN I SJÖAR OCH VATTENDRAG SKA FÖRBÄTTRAS

Mälaren har stor betydelse för rekreation, friluftsliv, djur och växter. Delmålet berör nämnden vad gäller ansvaret och skötseln av stadsdelsområdets strandbad - Mälarhöjdsbadet och Sättrastrandsbadet.

Aktivitet	Ansvar
Badvattenprover tas sju till åtta gånger per säsong på Mälarhöjdsbadet, Sättrastrandsbadet och Johannisdalsbadet.	Chefen för samhällsservice

#### Övergripande mål 5. Miljöeffektiv avfallssortering

Avfall är i många fall en värdefull resurs om avfallshanteringen anpassas till avfallets egenskaper. Det mest miljöeffektiva är att i möjligaste mån förhindra att avfall uppstår. Effektiv och miljöanpassad avfallshandling är en viktig del av samhällets infrastruktur. Stadens mål är att minimera mängden avfall och öka andelen som nyttiggörs genom återanvändning och återvinning.

### DELMÅL 5.1 AVFALLET FRÅN STADENS VERKSAMHETER SKA MINSKA OCH DET SOM ÄNDÅ UPPSTÅR SKA NYTTIGGÖRAS

Verksamheterna ser över sina möjligheter till sortering av olika avfallsfraktioner. Delmålet syftar till att minska resursförbrukningen genom materialåtervinning och energiåtervinning av det avfall som idag deponeras obehandlat.

Nämndens mål är att 33 % av förvaltningens verksamheter som hanterar (konterar i agresso) livsmedel sorterar ut matavfallet för biologisk behandling. Med biologisk behandling menas att matrester blir kompostjord eller rötas och omvandlas till biogas. En ökad biologisk behandling av matavfallet från stadens egna verksamheter syftar bland annat till att öka biogasproduktionen i Stockholm. 100 % av förvaltningens verksamheter ska sortera ut förpackningar och papper.

KF Indikator i ILS-webb	Nämndmål
Mängden matavfall som stadens verksamheter sorterar ut för biologisk behandling	33 %

Aktivitet	Ansvar
Pappersförbrukningen ska minska	Enhetschefer
Förbrukningen av engångsprodukter ska minska	Enhetschefer
De enheter som ännu inte sorterar ut matavfall ska kontakta trafikkontoret och påbörja utredning om förutsättningar	Enhetschefer
De förskolor som inte har rätt förutsättningar för att samla in matavfall i kärl ska undersöka möjligheten att installera matavfallsskvarn	Enhetschef i samarbete med chefen för samhällsservice
Grovsopor ska sorteras för material- eller energiåtervinning	Enhetschefer

### DELMÅL 5.2 ANDEL FELSORTERAT FARLIGT AVFALL SKA MINSKA

Delmålet handlar om att ändra konsumtionsmönster och minska mängden farligt avfall från förvaltningens verksamheter. Det kan bland annat ske genom att förvaltningen vid upphandlingar ställer krav på kemikalieanvändningen vid städtjänster och skötsel av grönområden.

Aktivitet	Ansvar
Riskavfall ska hanteras enligt föreskrifter	Enhetschefer
Farligt avfall ska sorteras ut och lämnas så att det bli miljöriktigt omhändertaget	Enhetschefer

### Övergripande mål 6. Sund inomhusmiljö

Eftersom vi tillbringar större delen av våra liv inomhus, har en god inomhusmiljö stor betydelse för människors hälsa och komfort. Hälsobesvär relaterade till inomhusmiljön är ett problem i många byggnader. Arbetet för att minska hälsorelaterade riskfaktorer berör bland annat buller, dålig luftkvalitet, inomhustemperatur och höga radonhalter i bostäder och allmänna lokaler. När åtgärder vidtas för att förbättra inomhusmiljön bör lösningar sökas som även bidrar till lägre eller lika energianvändning.

Stadens alla nämnder och styrelser som äger, bygger, förvaltar och brukar lokaler har ansvar för en sund inomhusmiljö i de egna lokalerna. Delmålen enligt miljöprogrammet handlar, förutom att inomhusmiljön ska bli bättre, om att radonhalterna och bullernivåerna inomhus ska minska. För stadsdelsnämnden handlar målområdet om att verksamheter som förskolor, vård- och omsorgsboenden, gruppboendestäder, korttidshem och dagliga verksamheter ska ha god luftkvalitet och goda ljudnivåer för brukare och personal.

Aktivitet	Ansvar
God ljudnivå upprätthålls vid verksamheter med hjälp av t ex bordskivor med ljuddämpande ytskikt, möbeltassar, bullerdämpande mattor, ljuddämpande väggfärg, takabsorbenter och skärmar.	Enhetschefer i samarbete med chefen för samhällsservice
Arbetsmiljöronder genomförs i alla lokaler.	Enhetschefer